שביתת הארץ

ג' דברים מושבתים

"ובשנה השביעית שבת שבתון שבת לה'". ג' שביתות כתיב כנגד ג'. חרישה, זריעה, קצירה, שצריכים שביתה. הרוקח (הו"ד בהר המור שביעית)

תוספת שביעית

"שבת שבתון" יהיה לאחר שנה, שבתון יהיה, שמוסיפים מחול על הקדש יהי"ה ימים. שם

השמיטה מעידה שלא גזלנו את א"י

אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ"החדש הזה לכם" (שמות יב, ב) שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח ב"בראשית" (בראשית א, א), משום (תהלים קיא, ו) "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים", שאם יאמרו אומות העולם לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקדוש ברוך הוא היא הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ע"כ. (רש"י בראשית א, א).

הנה כי זכר היותו יתברך בורא הארץ, הוא נתינת טעם והסרת פתחון פה מהאומות, בל יאמרו כי לא היה לישראל חלק ונחלה בכל הארץ אם לא דרך גזלה, ועל כן נאמרה בריאת העולם בתורה. על כן אחשבה כי אמר אלקים הנה זאת שנית אעשה, כי למען כל העולם יבינו וישכילו זאת, כי בתתי את הארץ לישראל אעשה להם עזר כנגד האומות, במה שארמוז בגוף הארץ בריאת העולם, למען יתנו אל לבם שהוא למען יזכרו כי הוא יתברך אשר בראה נתנה לאשר חפץ לנותנה, ולא דרך לסטאות כבשוה ישראל. והוא בשבת הארץ שהוא זכר למעשה בראשית, לרמוז בה כי הוא יתברך בראה, והוא נתנה. וזהו אומרו "דבר אל בני ישראל [וכו'] כי תבאו אל הארץ אשר אני נותן", למה שיראו כי אני נותן אותה ואינם לסטים שגזלו נחלת גוים, על כן "ושבתה הארץ" עצמה שנתתי, "שבת לה'", להורות בה כי הוא יתברך בראה, והוא נתנה. אלשיך, בהר

נצטוו על השמיטה בלשון קושי ובלשון פיוס

"דבר" תחלה, לשון קושי. והוא מה שנאמר "כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן", כי הארץ אינה שלכם, כי לה' הארץ ומלואה, ולכן לא יקשה בעיניכם אם אשאל מכם "ושבתה הארץ שבת לה'", אשר הוא נתנה לכם. ואח"כ "ואמרת אליהם", דרך פיוס. והוא מה שנאמר "שש שנים תזרע ארצך", וכו' ולא נאמר "הארץ והכרם", אלא "ארצך וכרמך", כי כבר ה' ית' נתנה לכם, ושלכם היא חשובה, ועל שמכם נקראת. כי בתחילה היתה שלו, כמו שאמרו ז"ל (ברכות לה,

א), על (תהלים כד, א) "לה' הארץ ומלואה" ואח"כ (שם קטו, טז) "והארץ נתן לבני אדם". וזהו שנאמר ארצך כרמך וכו'.

ובזה יתורץ דהוי ליה למימר דבר וכו' שש שנים תזרע וכו', כי בתחילה באות ששת שנים של הזריעה ואח"כ בשביעית תשבות, ולמה הקדים ושבתה הארץ וכו' קודם שש שנים וכו'. האמנם הזכיר ושבתה הארץ כנגד דבר, ואח"כ שש שנים וכו' כנגד ואמרת וכו'. עץ הדעת טוב, בהר

בשמיטה ישנו שפע עצום של קדושה

נראה לפרש טעם למצוה זו, דשביעית ושבת שניהן עולין בקנה אחד, ולכן כתיב בשביעית שבת שבתון לה' כשם שנאמר בשבת בראשית. מטעם דכשם ששבת בראשית קדוש היום לאדונינו, ויש בעצם היום קדושה יתירה מבשאר ימי השבוע, כי גם לפניו יתברך למעלה אז שמחה ושביתה, כן נמי בשנת השבע שנת השמיטה "שבת שבתון יהיה לארץ", כי אז היא מושפע בשפע רב קדושה יתירה המספיק לכל שני השבוע, ולפניו אז עוז וחדוה יתירה יתר משאר שני השבוע, ולכך שבת שבתון לה'. כשם שנאמר בשבת בראשית אז "שדך לא תזרע", הואיל וטרודה היא לבלוע שפע רב השפעת הקדושה המושפע לה ממרום לא פלטה אז, וכל עבודת קרקע אסורה שלא למנעה מבליעתה וקבלת שפעה. נחלת בנימין (אמסטרדם תמ"ב)

טעם איסור 'לא תחנם'

"וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר וכו' ושבתה הארץ שבת לה'", וברש"י קושיית התורת כהנים מה ענין שמיטה אצל הר סיני. והנראה לפי עניות דעתי לפי מה דמבואר בנחלת בנימין מצוה פ"ה ד"ה נשובה אל הראשונות לטעם המצוה שאנו עסוקין בו, דטעמא דשביעית הוא משום דהארץ אז מקבלת שפע קדושה רב כמספר כל שבע שני השמיטה, והיא מחלקת השפעה זו לכל שני השמיטה, כשם דשבת בראשית הוא נקודה אמצעית לששת ימי החול וממנה יונקים ששת הימים כנודע וכו'. ודוקא בארץ ישראל נוהגת מצוה זו כי היא ממוצע בין ישראל ובין השפע הקדוש היורד להם מארץ העליונה, כי את זו לעומת זו המה מכוונין, וכל השפע היורד ממרום יורד תחלה לארץ, ומארץ ניזונים ישראל מגידוליה, ובאכילה זו מתדבק הרוחניות שבמאכל בהאוכל, ולכך צריכה האדמה להיות כלי שרת קודש בשעת קבלת השפע לא תזרע ולא תבצור, שלא לבטלה מבליעתה, דאיידי דטרידא לפלוט לא בלעה השפע.

ובזה יובן לך מה דפירש רש"י בגמ' דע"ז (כ, ב), אהא דדרשינן לא תחנם לא תתן להם חניה בקרקע ומשום הכי תנינן דאין משכירין להם אפילו בתים בארץ, פירש רש"י, משום חשיבות וקדושת הארץ משמע דיש לארץ ממש

קדושה וכו'. והיינו טעמא דכשאינן משמרין שמיטות ויובלות יגלו בראש גולים והקב"ה מיישב האומות תחתיהן בארץ ישראל, מטעם דכל זמן שהם משמרין קדושת הארץ בשמיטות ויובלות, הארץ מקבלת שפע קדושה וכו' אי אפשר להושיב האומות בארץ דאזהרה מפורשת היא לא תחנם לא תתן להם חנייה בקרקע משום חשיבות וקדושת הארץ וכו', מה שאין כן כשאינן וכו', עיי"ש דברי קדשו. שפע חיים (הו"ד בקובץ הבאר צאנז)

הקב"ה שייר את שנת השמיטה לעצמו

אכן נתכוון ה' לומר סמוך לזכרון הנתינה להם שיור לה' בארץ, והוא אומרו "אני נותן". ולא מתנה חלוטה, אלא ושבתה וגו' לה'. וחזר ופירש שיעור שבת זה, אם חודש, אם שנה, בכמה שנים, ואמר שש שנים ובשנה השביעית שבת וגו'. ומעתה אם לא היה אומר הכתוב ושבתה וגו' אלא מה שאמר אחר כך ובשנה השביעית, לא הייתי יודע ששייר ה' לעצמו שנה זו אלא שנתן מתנה חלוטה לצמיתות, ולא כן הוא.

והצצתי וראיתי כי אלקים חשבה לטובה בסדר מעשה זה, כי אם היה ה' נותן הארץ על תנאי, בהבטל התנאי תתבטל המתנה. ובמה שעשה השיור, כשישלחו יד בשיור, לא מפני זה תתבטל המתנה, אלא עליהם לפרוע כל העולה בשיור, והעד הנאמן, מה שאמר הכתוב (ויקרא כו, לד-לה), "אז תרצה הארץ את שבתותיה וגו' את אשר לא שבתה" וגו'. ומעתה אין ביטול למתנת הארץ עד עולם. אור החיים, בהר

איסור זמירה מוכיח את טעם מצות שמיטה

יש לדקדק, דכאן גבי שמיטה כתיב "שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור", וביובל לא נאמר אלא "לא תזרעו". ותו גבי שמיטה למה לי זמירה, הא בכלל זריעה היא, וכדדייק הש"ס במסכת מו"ק דף ג' מכדי זמירה בכלל זריעה ובצירה בכלל קצירה למאי הלכתא כתבינהו רחמנא כו', עיי"ש.

ונראה לי לפי פשוטו, במה שכתב רש"י שבת לה', לשם ה' כו'. ופירשו קצת המפרשים, להורות שלא יחשוב שביתה זו כמנהג עובדי אדמה שמניחין שנה אחת בור כדי שלא תכחיש חילה, לכך נאמר לשם ה'. ולפי זה יש לומר שהורה הכתוב זה באומרו "וכרמך לא תזמור", כלומר בזאת תדע שטעם השביתה הוא לשם שמים בלבד, שאם הטעם כדי שלא תכחיש הארץ חילה, אם כן למה לא יזמור הענפים המקלקלים שאין בזה תועלת לקרקע, ואדרבא, יותר יש הפסד בזה אם יתקיימו. אלא על כרחך הטעם לשם שמים בלבד.

ובזה מיושב היטב דגבי יובל אין צריך לומר זמירה להורות שהיא לשם שמים, דמזריעה נמי יכולין להבין זה. דגבי יובל אין שייך לומר הטעם להניחה בור שלא תכחיש חילה, שהרי כבר בשנה שלפניה היתה בלי זריעה. וכיון דמזריעה שמעינן שהוא לשם שמים, אין צריך לכתוב זמירה. בנין אריאל, בהר

השווה שדה לכרם

שכוונת השביתה יהיה לשם ה'. הגם כי שש שנים תזרע שדך, א"כ דרך העולם להוביר שדה בכל שלש שנים שנה אחת ואם לאו אינו עושה פירות כל כך, וא"כ אפשר תהיה כוונתך להובירה על כל פנים אחת לשבע, לזה הזהיר שתהיה הכוונה לה', כי לא קצרה ידו יתברך להשפיע בארץ שתצמיח גם בשנה השביעית ולא תגרע ממידתה, רק לכוונת המצוה שצוה ה' תהיה כוונתך. ולזה אמר "שבת לה' שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור", דכרם עושה פירות בכל שנה, לכן גם שביתת הארץ תהיה לשם שמים, כמו שלא תזמור כרמך לשם שמים. מלא העומר (צינץ), בהר

הקב"ה לא משנה את טבע העולם בשמיטה

יראה, למה שכל השפע והפעולות נמשכים ע"י השגחתו והשפעתו בשפלים ובצמחים לצמוח, א"כ כל שאינו זורע גם הוא יתברך אינו משפיע בו כח הצומח, וא"כ בזה "שבת לה'", שגם הוא יתברך ישבות ממה שלא ישפיע כח הצומח במה ש"שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור". ולזה נמשך שלא תאמר אחר שהוא שבת לה', א"כ לא יזיק מה שיזרע שהרי ראוי שלא יצמח. אולם כבר אמרו חז"ל בפרק ר' ישמעאל (ע"ז נד, ב), "הרי שגזל סאה של חטים והלך וזרעה בקרקע דין הוא שלא תצמח אלא עולם כמנהגו נוהג והולך ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין", ולזה אמר שלא תחשוב שלא ישפיע בצמחים אם תזרע בשביעית, ולזה אמר כי בודאי אף שאני קורא אותו שבת לה' מכל מקום לא יהיה שינוי טבע. והראיה שהרי "את ספיח קצירך לא תקצור", שהרי הספיח אני משפיע בו, רק אני מזהירך שלא תקצור, ולזה חזר ואמר "את ספיח קצירך כו' שבת שבתון יהיה לארץ", שאף על פי שהארץ היא המגדלת, לא תתשוב שאינה בכלל שביתה, מכל מקום "שנת שבתון יהיה לארץ". שם

טבע א"י לשבות מעצמה

יתכן שאמר "ושבתה הארץ שבת לה'", כי בטבע הארץ שתשבות מעצמה, לכן אני נותן לכם עצה לטוב ש"שש שנים תזרע שדך ובשנה השביעית יהיה שבתון". שאם לא תשבתו, הארץ תעזב מהם "ותירץ שבתותיה כל ימי השמה תשבות", א"כ לא תהא ממנו כלל, אחר שתשמוט בפעם אחת כל השמיטות אשר תבטלו. קומץ המנחה (צינץ), בהר

שלא יעשה עם העשירות נגד רצון הבורא

כאשר הקב"ה משפיע להאדם עושר וכבוד וכל תענוגי עולם הזה, צריך האדם לדעת ולהאמין שהכל הוא מה' ית'. וזהו הכוונה "כי תבואו אל הארץ", היינו שישפיע לך ה' ית' ארציות ותענוגי עולם הזה הארץ וכל אשר בה, צריך לדעת "אשר אני נותן לכם", שיאמין שהכל הוא מה' ית', ולא יאמר ח"ו כחי ועוצם ידי וכו'. ועל ידי זה יתן אל לבו לעשות עם העושר שלו מצוות ומעשים טובים.

וזהו "ושבתה הארץ", כי ישיב בחינת הארץ הארציות לבורא ב"ה, וכמו שכתוב (ישעיה מג, ז) "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו". ולא יעשה עם העשירות שלו דבר שהוא נגד הבורא ב"ה. ועל ידי זה "שבת לה'", כביכול הכתיב מנוחה לעצמו. כנסת ישראל (רוזין)

כשזורעים בשמיטה הארץ אינה מוציאה פירות רבים

"דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבואו אל הארץ" וגו'. המפרשים הקשו, שהרי אח"כ נאמר "שש שנים תזרע שדך" וגו', ומה כוון בזה מתחלה. ונראה לי לפרש דהקב"ה רצה לומר להם לישראל שבשנה השביעית לא יזרעו ולא יקצרו, ורצה להודיע להם תחלה שלא ירע לבבם מאוד על הדבר הזה להפסיד המון רב תבואת שנה שלימה, בפרט בארץ ישראל שהיתה הארץ מוציא תבואה רבה ויפסידו הון רב ופן ירע לבבם, על כן בא הקדוש ב"ה להודיע להם תחלה קודם אמרו המצוה שלא ירע לבבם כי אין להם הפסד בדבר, והודיע להם שאף אם לא ישבתו ויהיו זורעים כל השנה אף בשביעית לא יהיה להם ריוח בדבר הרבה, כי הארץ מעצמה לא תוציא פירותיה כמו שאר השנים.

והנה הוצאת הפירות זה נקרא מלאכת הארץ שהיא המוציאה פירות, וזה מלאכתה. אבל בשנה השביעית אף שתזרע לא תוציא רק מעט, דטעם השמיטה כמו שכתבו המפרשים הוא כדי שיכיר שהארץ ומלואה של הקב"ה היא והוא נותן אותה לנו, ועל כן אף אם נזרע אנחנו בשביעית הארץ מעצמה תשבות לה' ולא תוציא פירות רק מעט להיות היכר בין זה לשאר שני שבוע, וא"כ כיון שסוף כל סוף לא יהיה להם ריוח בזריעה שנה שביעית כי הארץ מעצמה יהיה ושבתה הארץ לה' ולא יעשו אז רק מעט, ולפי זה טוב לך יותר שלא תזרע ולא תקצור כלל ותקיים אתה המצוה שהארץ ומלואה שלי היא, ולא שהארץ מעצמה תעשה כן. וזהו "ושבתה הארץ שבת לה'", ודו"ק.

אמרי שפר (קלוגר), בהר

בכל שמיטה מתחדשת מתנת הארץ

כי ה' ית' נתן לנו ארץ ישראל להודיע כי לה' הארץ, כדאיתא בתנחומא (בהר, א) ה' ית' הקנה העולם לאברהם וחזר והקנה לו, וזה מצות השמיטה שניתן לבני ישראל הארץ מחדש. ובכל שמיטה נתחדש המתנה, כענין שכתוב (ב"ר

פס"ו, ג) בפרשת תולדות (בראשית כז, כח) "ויתן לך האלקים", יתן ויחזור ויתן, עיי"ש. וזהו שנאמר "אשר אני נותן", לשון הוה. ובני ישראל הם מוכנים לקבל זו המתנה. וזהו שנאמר "כי גרים ותושבים אתם עמדי", הוא שבחן של בני ישראל שיודעין שהם גרים ומבררין כי לה' הארץ, ודבקים תמיד בכח הנתינה. ובזה יתכן לפרש מה דכתיב (נחמיה ט, ח), "וכרות עמו הברית לתת כו' לתת", תרתי למה לי, רק שיהיה להם תמיד בחינת הנתינה, יתן ויחזור ויתן, שבכל שמיטה ושבתה הארץ לה'. וכעין שכתב באור החיים על כל שבת שניתן חיות חדש להבריאה עיי"ש פרשת ויכלו (בראשית ב, א). וכשם שנאמר בשבת בראשית כן בשמיטה. שפת אמת, בהר

רק כששובתים ברצון נקראת 'שבת לה'

השמיטה להראות כי הכל מאתו ית'. וכשבני ישראל מבררין זאת ברצונם, חל על זה שם שמים. וח"ו כשביטלו שמיטה, הוכרח הבורא ית' להראות בכחו כי הכל שלו, ונגרשנו מארצנו. אבל לא כתב "שבת לה'" רק בקיום השמיטה ברצון בני ישראל, כנ"ל. שם

השמיטה היא ההוכחה שביאתנו לא"י מכח ה'

שני אנשים היו שותפים במסחר אחד, ואחד מהם היה אומר כי הוא העיקר במסחר. ויען השני (אשר ידע כי באמת הוא העיקר), בזאת יבחן הדבר אשר הצלחת המסחר הוא רק על ידי, הן כל מה שאתה עושה הוא ביגיע כפים וזיעת אף ופרי ההצלחה הוא רק מעט, אך אני כל מלאכתי בהמסחר הוא רק בדברי פי אשר אני מדבר עם המוכרים והקונים בלי עמל ויגיעה, מכל מקום ההצלחה שעל ידי היא גדולה עשרים פעמים מפרי הצלחתך.

כמו כן על דרך זה אמר ה' לישראל עמו, "כי תבאו אל הארץ אשר אני נותן לכם", הרי יש בזה כח שלי שאני נותן הארץ ואני האדון עליה, וגם כח שלכם כי באתם ונלחמתם עליה עם הז' אומות. ובתת הארץ תבואתה ופריה, לא נודע אם זה בא מכחי או מכחכם. לכן נעשה נא נסיון לברר הדבר, נגביל זמן אשר "ושבתה הארץ שבת לה'", ואתם מצדכם לא תעשו שום עבודת אדמה, ואז תראו בעיניכם ההבדל שביני וביניכם.

כי "שש שנים תזרע שדך" ותעשה כל עבודת השדה, ואחר כל העבודה יעלה בידך "ואספת את תבואתה" רק דבר קצוב. אך "ובשנה השביעית" אשר "שבת שבתון יהיה לארץ", ואתה מצידך לא תעשה כלום "שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור", וגם "את ספיח קצירך" הצומח מעצמו "לא תקצור", רק "שנת שבתון יהיה לארץ", אז תראו אשר "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך וגו'

ולבהמתך ולחיה אשר בארצך לכולם תהיה כל תבואתה לאכול", מגודל הברכה אשר אתן בשנת השמיטה יותר מכל השנים. ועוד כי בכל השנים בני אדם אוכלים התבואה, והבהמות אוכלים התבן המוץ והפסול, אך בשנת השמיטה תהיה כל תבואתה לאכול גם לבהמות וחיות.

ועוד, כי מדרך הטבע בעבודת השדה, כי בכל שנה ושנה נחלשת תנובת השדה, ובמקום אשר זרעו בשנה אחת חטים, לא יכול עוד לזרוע בשנה הב' חטים אלא דגן [א"ה. אפשר שכוונתו למאכל בהמה] עד שיבורנה שנה אחת ותשוב לאיתן כחה. א"כ על כל פנים בשנה הששית כבר נחלש כח האדמה מעשות רב תבואה, ומכל מקום יעשה ה' גדולות בקרב הארץ, ותוציא בשנה הששית פרי תנובה לשלש השנים. שער בת רבים, בהר

מצוות שביעית מקיימים ע"י כל האיברים

להבין למה דוקא בחג הסוכות ושנת השמיטה ציווה להקהיל את כל הקהל, נראה ונתבונן בענין המצוות שיש הפרש רב בין מצות סוכה ושאר המצוות. כי שאר מצוות יש מהן שעושים אותן ביד, ויש מצוות שעושים בשאר אברי הגוף, לא כן מצות סוכה שאנו נכנסים בתוכה וקרואים אנחנו להתארח בפלטין של מלך מלכי המלכים הקב"ה. והנה מן הנימוס בעת שמתארחים אצל הזולת שצריכים להתנהג כמנהגו בכל הדברים, וקל וחומר הדברים שאם זוכים להתארח בפלטין של הקב"ה, שאז בודאי אנו צריכים להתדבק במידותיו להיטהר ולהתקדש בכל גופנו, להיות ראוי לבא בחצר המלך, מלך מלכי המלכים הקב"ה.

על כן עלינו להתבונן מה שהקב"ה שונא ומה שהוא אוהב. וידוע שהוא שונא גבהות וגאות אדם, עד שאמר (סוטה ה, א) 'אין אני והוא יכולין לדור בעולם'. וממילא מובן, שאם קרואים אנחנו להתארח בפלטין שלו, שאנחנו צריכים לנקות את עצמנו מהנגע הזה. ומה הוא אוהב, אהבת רעים, להיות שורר אהבה וריעות בין ישראל, כמו שדרשו חכמינו ז"ל (ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד) "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח) זה כלל גדול בתורה. ושני הדברים האלה ניכרים באדם למשל בדבר הזה, כי גדול כבוד איש ישראל כי נקרא לבית המלך מלך מלכי המלכים להיות מהמסובין, אבל אם לא יהיה נקי מגאות בודאי שאין זה לרצון לפניו שגם זולתו קרוא לבוא שמה, אבל אם כבר התגבר על עצמו והוא שפל רוח ועוד תקועה אהבת רעים בלבו, כי אז בודאי ישמח לבו ותגל נפשו בראותו שגם מרעיו נמצאים שם. והנה מצוות סוכה שכאמור המקיימה נכנס בפלטין של מלך מלכי המלכים הקב"ה, והנה מצות שמיטה מורה על שאנחנו

עבדיו, כמו שאמר הכתוב "ושבתה הארץ שבת לה'", שע"י שמשביתים ישראל את הארץ ממלאכה זהו האות שהכל שלו, וזה מה שרצה משה רבינו ע"ה, כי בזמן שמקיימים שתי המצוות האלו נחוץ מקודם להתרחק מגאות ולטעת בלב אהבת רעים, על כן אמר בזמן הלז נחוץ להקהיל את כל קהל ישראל אנשים נשים וטף, ואז יוכל לבוא אל בית מלך, מלך מלכי המלכים הקב"ה.

גנזי ישראל (צ'ורטקוב) מועדים, סוכות

ד' שביתות כנגד ד' עבודות

ארבעה פעמים שבת כתוב בפרשה זו "שבת לה'", "שבת שבתון", "שבת לה'", "והיתה שבת". והוא כנגד ארבעה עבודות הנזכרים בפרשה זו שצריך לשבות מהן בשנת השמטה, ואלו הן: לא תזרע, לא תזמור, לא תקצור, לא תבצור.

ישמח ישראל (כף החיים), בהר

עשיית השמיטה כנגד שם אדנו"ת

"ושבתה הארץ שבת לה'". וברש"י, לשם ה', כשם שנאמר בשבת בראשית... והיינו על פי מה שכתוב (שמות ג, טו) "זה שמי לעלם", ואיתא (רש"י שם) 'העלימהו', שבעולם הזה אין השם הכתוב בהתגלות, אלא שם הקריאה שם א"ד... איתא בהקדמת תקוני הזוהר (ג, א) 'בכל אתר ובכל ממלל צריך לכוונא דבור בא"ד קול בהוי'. (תהלים קג, כ) "עושי דברו" זה שמיטה וכתוב (שמות יט, ח) "כל אשר דבר ה' נעשה" ר"ת שם א"ד, אח"כ זוכין לעולם יותר גבוה, "לשמוע בקול דברו", שזהו יובל.

אמרי אמת (גור), בהר

להזהר מדברי חולין בכל שנת השמיטה

מצאתי מפורש בספר יוסיפון (פרק כז), בענין הורקנוס בן שמעון בן מתתיהו החשמונאי, שתלמי גיסו הרג את אביו ואחיו ולקח בשבי את אמו. הורקנוס נלחם בו ותלמי הסתגר בעיר רגינה, והורקנוס צר עליה, עד אשר אמר 'חדל אני מהמלחמה, ועכ"ז הנה שנת השמיטה באה אשר היא קדש לה' ואל ארצה לשפוך דם בשנת הקודש'. ויהי לימים אחדים ותבוא שנת השבע שנת השמיטה אשר יחוגו בה היהודים וישמרוה כיום השבת, ולכן חדל הורקנוס מהמלחמה וישב ירושלימה, ע"כ. הרי מבואר שכך נהגו בישראל להשמר מדברי חולין כיום טוב בשנה זו, ולנו אין כל ידיעה מזה, כשאנו משתדלים בקיום שנת השמיטה חושבים אנו רק מה מותר ומה אסור לעשות ולאכול, ואין אנו חושבים איך לשמוח ולהתענג על ה' בשבת הלזו.

לקט שיחות מוסר (שר), בהר

שביתה ואיסור מלאכה חד הם

מצות שביתה ואיסור מלאכה אחת היא, ששביתה פירושו למשוך יד ממלאכה.

האיש וחזונו

בין חיי העולם הזה לחיים של תורה ורוחניות, אבל זה נכון ולא נכון אם חיים חיי עולם הזה לשם עולם הזה, עושים מה שהלב חומד והעין רואה ולא מסתכלים למעלה, אז באמת יש תהום בין חיים אלו לחיים אחרים. אבל אפשר לחיות את אותם החיים ולהכניס בהם קדושה, ואז נהיה חיים של קדושה חיים של תורה. כי לא מצינו שהתורה דורשת מאתנו קדושה מחוץ למסגרת החיים, אלא התורה דורשת לקדש את החיים עצמם. ובפרשת קדושים נאמר ג' פעמים קדושים, בתחילה (ויקרא יט, ב), באמצע (שם כ, ז), ובסוף (שם שם, כו). וזה מפני שקדושת החיים צריך להקיף כל שטח ופרט מהחיים, אם זה בין אדם לחברו בין איש לאשתו בין איש לשדהו, בכל דבר ודבר אפשר וצריך להכניס קדושה.

והנה יש מחלוקת (פסחים קיד, ב) אם מצוות צריכות כונה, וזה מפני שהמעשה מצוה בעצמותה יש בה קדושה אף בלי כונה. אבל בדברים של רשות, ודאי שכונת הלב קובעת, אם מכניסים בזה קדושת החיים, הרי זה מצוה ומכשיר למצות, ואם לאו הרי זה סתירה לתורה ומצות. וזהו ענין שמיטה, אם אני לא מרגיש שהארץ של ה' אז אני גזלן, ואם אני לא מברך ומרגיש לה' הארץ ומלואה אני גזלן.

ר' מרדכי שלמה ברמן (הו"ד בישורון יז)

שמיטה ושבת

צריך לקדשם בפה

"ושבתה הארץ שבת לה'", פירש רש"י לשם ה', כמו שנאמר בשבת בראשית. וי"ל הכוונה לעניות דעתי, אף להפוסקים דמצות אין צריכות כונה, מצות עשה דשבת צריך כונה, שמכוין לשבות בעבור שציונו הבורא. ולזה צוה הקב"ה לקדש בדברים, שנאמר (שמות כ, ח) "זכור את יום השבת לקדשו", ומזה דרשו (תו"כ בחוקותי כו, ג) דצריך לקדש. וכן שביתת הארץ צריך להגיד לשם ה', ולא די במחשבה לבד, רק צריך בפה, כמו שנאמר בשבת בראשית זכור את יום השבת לקדשו. ומברר בתשובות שאגת אריה הלכות קידוש, דאינו יוצא בהרהור דצריך לדבר בפה דוקא, וכן יש לומר בשביתת הארץ.

פני מבין (פריד), בהר

המספר שבע הוא המספר הנבחר

"וסבתם את העיר כל אנשי המלחמה הקיף את העיר פעם אחת כה תעשה ששת ימים" (יהושע ו, ג). אין לשאול טעם לסבות הבורא למה היתה ההקפה הזאת, וטעם שבעה כהנים ושבעה שופרות ושבע הקפות ושבעה ימים, וטעם ההקפה בתרועה להבהיל העם אשר בתוך העיר ותפול החומה תחתיה, למען ידעו כל עמי הארץ כי ה' נלחם לישראל לא בחרב ובחנית. ומספר השבעה ידוע סודו אצל מביני מדע, וכן שבעה מזבחות וז' פרים וז' אלים (פר' בלק). והשביעי הוא הנבחר בימים ובחדשים ובשנים. רד"ק, יהושע

שמיטה כשבת

"ושבתה הארץ שבת לה'". שבת לה', ולא בשביל שתנוח ותגדל יותר ויותר. שבת לה', מה שבת מוסיפים מחול על הקודש, אף השמיטה. הרוקח

מזון השבוע הוא משבת

"שבת הארץ להם לאכלה", ראשי תיבות בגימטריא שס"ה, רמז שלא יאכל אדם כל ימות השנה אלא משל שבת, כמו שהיה עושה שמאי (ביצה טז, א). וכן מזון כל השבוע הוא מן שבת, לזה מונין 'אחד בשבת שני בשבת' וכו'.

שפתי כהן, בהר

לשבות בשביעית לא להנאת עצמו

וזהו כוונת התורה שאמרה בעניין השמיטה "ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה'" ופירש רש"י לשם ה' כשם שנאמר בשבת בראשית. וזהו גם כן על דרך שכתבנו, ר"ל לא שיעשה שביתתו להנאת עצמו שתהיה מנוחה לארץ שנה כדי שיהיה להם כח לשנים הבאות כמו שעושין זה עובדי אדמה, אלא שיהיה שביתתה לשם השבת ששבת בו ה' ית' בזמן הבריאה. וזהו שאמר

כשם שנאמר בשבת בראשית, רצונו לומר כשם ששבת בראשית אינו להנאת עצמו אלא לשם ששבת בו ה' ית', שנאמר בו בפירוש (שמות כ יא) "ויום השביעי שבת לה' אלקיך כי ששת ימים עשה" וגומר. ואף על פי שזאת המנוחה בשנה השביעית ומנוחת הבריאה ביום השביעי, מכל מקום סדר ימי עולם רמוז במקום הזה, כי כל שביעית זכר ליום השביעי. מטה משה (מ"ת) תעג

השמיטה והיובל כנגד השבתות שהארץ לא שבתה בהם

מה שכתבה תורה "ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ", ובעניין היובל "וספרת לך שבע שבתות שנים וגומר וקדשת את שנת החמישים", הכל שורש אחד להם ומבטן אחד יצאו. והוא השבת של יום השביעי. כי חפץ ה' ית' שישבות בשבת אדם ובהמה ושדות וכרמים, כי בו שבת מכל מלאכתו. והנה בכל שנה יש נ"ב שבתות, נמצא שבששת השנים יש שי"ב שבתות שגדל בהן תבואת השדה וכרמים, וכנגדן צריכין לשבות שנת השבע שנת השמיטה, שהוא עולה שי"ב ימים חוץ נ"ב שבתות שהן בשנת השמיטה. לפי שאין שבת מוציא שבת, כי דיין שיפקיעו את עצמן. ונ"ב ושי"ב, עולה שס"ד למניין שנת החמה. ואותן נ"ב שבתות השמיטה גדל בהן ספיחים, כשתספור שבע שבתות שנים ז' שנים ז' פעמים, אזי יעלה בידיך ז' פעמים נ"ב שבתות שהן בז' שני השמיטה, והן עולין למניין שס"ד שהוא שנה תמימה. צריכין לעשות שנת החמשים שנת היובל. ואותן שבתות שביובל, הן תשלומין לשבתות השמיטה, לפי שלא היו בהם אפילו ספיח. אבל שבתות השמיטה אינו תשלומין לשאר שבתות השנה, לפי שגם בהם היה ספיח, וק"ל. נמצא ששבת יום השביעי ושנת השביעי שנת שבע שבתות, כולם יחדיו נצמדים והיו לאחדים, וסוד כולם הוא יום השביעי. שם

שבת לה' - הוספה זו למה לי

ובזה יובן ויתבאר "ושבתה הארץ שבת לה'", מה צורך באומרו שבת לה'. האמנם תירץ קצת התמיהה שזכרנו כי הארץ דומם היא ולא שייך לאמר בה ושבתה הארץ, ולזה אמר "שבת לה'". ירצה, אף על פי שאין נופל בארץ הדוממת לשון שביתה, אין זה רק דמיון ורמז לזכירה אל אשר הקב"ה שבת, שאינו רק זכרון ודוגמא להורות איך ה' ית' שבת ביום השביעי. וזהו שנאמר "שבת לה'".

או ירצה ושבתה וכו'. הרגיש כי אין זו שביתה אמיתית, כי לא נאסר שנה השביעית אלא מלזרוע ולזמור, אך האלנות הנטועים ומוציאים פרי מאליהם בשביעית, וכן בענין הזרעים אם צמחו בה ספיחים מאליהם אסור לקוצרן במגל וכדומה אבל לוקט הוא דרך הפקר, יד הכל שוה בהם "לך ולעבדך וכו' ולבהמתך ולחיה" וכו'. והנה האילנות והספיחין ההם הרי הקרקע אינה שובתת

מהם וטורחת בגבולם, א"כ השביתה העיקרית היה מן הראוי או שיעקרו כל האילנות והזרעים בשביעית מן הקרקע, או על הפחות שהיו כל הפירות ההם והספיחין אסורין בהנאה, לזה אמר ושבתה הארץ שביתה שהיא כעין השבת של ה' ית'.

והענין כי השביעית רמז אל יום השבת, כי בו שבת אלקים. והרי השבת עצמו מצינו שלא נאסר אלא לחדש בו מלאכה לזרוע ולנטוע, אבל מה שכבר נטע וזרע בה ה' ית' בששת ימי בראשית באומרו (בראשית א, יא) "תדשא הארץ דשא ועץ עושה פרי" וכו', והנה ביום השבת נשארה הקרקע נטועה וזרועה, ואי אפשר שלא גדלו הזרעים והאילנות כל שהוא ביום השבת, והגידול הוא הכל בכחו ית'. גם האדם והבריות כולן שכבר נבראו בששת ימי בראשית, גם ביום השבת נשארו חיים והוא יתברך מחייה את כולם, א"כ איך אומר וישבות ביום השביעי, אלא וודאי שהכונה הוא שלא עשה מלאכה ביום השבת מחדש לזרוע ולנטוע ולצור יצורים כמו בששת הימים, אבל את אשר כבר עשה בששת ימים נשארו קיימים והוא מחייה אותם אף ביום השבת, כמו כן ושבתה הארץ מזריעה ונטיעה שהם אבל מה שכבר זרוע ונטוע לא נעקור אותה, גם לא נמנע מלאסוף פירותיהם.

וזהו שנאמר "שש שנים תזרע" וכו'. ירצה, הנה איסור השביעית הוא היפך היתר השש שנים, כי שש שנים תזרע ארצך ותזמור כרמך, וגם תאסוף אתה לבדך התבואה של הזריעה והנטיעה, ואמנם בשנה השביעית שנת שבתון אשר יהיה לארץ הוא היפך ההיתר הנ"ל, כי שדך לא תזרע וכרמך לא תבצור ולא תזרע. והתבואה הכוללת את הזרעים ואת האילנות אף על פי שהם צומחות מאליהן ונקרא ספיח וענבי נזירך כלומר שנזרת והפרשת עצמך מהם ולא עשית בהם מלאכה, עם כל זה אסורין הם באסיפה אם תאספם בערך שהם שלך. וזהו שאמר "קצירך נזירך", והיא במגל ובפרהסיא ובריבוי. אבל כיון שלא עשית מלאכה בידים אלא שצמחו מאליהן, אף על פי שבשנה ההיא נקרא שבת הארץ יש קצת היתר.

וזהו שנאמר "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה", ולא אמר והיתה שבת הארץ לאכלה לך ולעבדך וכו', אלא אמר לכם לאכלה, כלומר אין בזה היתר אכילה אלא א"כ היא אכילה כוללת לכם יחד בהשואה אחת לך ולעבדך וכו' ולבהמתך וכו', כדרך ההפקר שיד הכל שוה בו. ובערך זה נקרא שבת הארץ, האמנם שאף הספיחין יהיו אסורין לגמרי אפילו דרך הפקר, זה אינו כיון שלא נעשה בהם מלאכה.

גם בבריאת העולם הקב"ה שבת בשמיטה ויובל

וכי תאמר, מה ראו אלו להתקרב יחד, בשלמא שבת לא תעשה בו מלאכה כי בו שבת אל מכל מלאכתו וכדאי לנו לילך בדרכיו דרכי המקום ב"ה, אכן שנת השמיטה מה שביתה ונייחא שבת בו הוא יתברך עד כי ממנו נלמוד גם אנחנו לשבות בו מכל עבודת הקרקע זריעה ונטיעה והנלוים אליהם.

ולכך תדע כי בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ היתה הבריאה בכ"ה באלול, וברא כל הברואים עץ פרי עושה פרי למיניהם, והיה עומדין על פני הקרקע ולא יצאו עד יום ו' (חולין ס, ב), שאז היה ר"ה של שנה הבאה ואז יצאו בקומתן, וכאן הבן שואל, מדוע עשה אלקים ככה, אם היה רצונו יתברך שלא יצאו עד יום ו' בר"ה של שנה הבאה, מדוע בראם מקדם, ולא המתין מלברוא אותן עד יום ו'. אלא רצה הוא יתברך להראות ולהודיע לכל כי שנת השבע שנת השמיטה, על כן שבת שבתון הוא לה', כי הארץ מקבלת שפע רב וקדוש מארץ העליונה, וגם בו שבת הוא יתברך.

דתדע, שנה שבו נברא העולם היה שנת היובל, ויום ו' שבו נברא אדם התחיל שנה ראשונה של שמיטה הבאה. דכבר נודע דעת רז"ל (ב"ר פ"ח, ב) דהתורה היתה קדומה אלפיים שנה לבריאת העולם ואז נברא, ומאז התחיל הוא יתברך למנות סדר זמנים. וכן הוא בתורת עולה (ח"ב פ' כה), שמיטות ויובלות עד שבאו ישראל מסר להם למנות סדר זמנים, ואמר החודש הזה לכם, מסורות היא לכם כדרש רז"ל.

מעתה צא וחשוב ב' אלפים שנה ליובלות, נמצא הם כלין ביובלות. הרי דשנה שקודם בריאת העולם היה שנת היובל, ואותן חמישה ימים מאלול שנברא העולם בכ"ה באלול עד יום ו' שהוא ר"ה לשנה הבאה היו משנת היובל, ולכך רצה הוא יתברך ללמד דעת את העם - עם בני ישראל - שיש לארץ שפע קדושה בשמיטה ויובל, דיובל ושמיטה אחת הן ואסורין בחרישה וזריעה, וגזרה חכמתו יתברך שכל הצמחים והזרעים עמדו על פני האדמה ולא יצאו, כדי להורות שהשנה זו אסור בזריעה ונטיעה. ולכך לא להני מעשיו כביכול עד שבא ר"ה של שנה הבאה ואז יצאו. ואף דזריעה גופה אסורה בשביעית, והאיך כביכול התחיל לזרוע בשביעית, זו היתה עבירה לשמה כמו בריאת המזיקין, דאילו לא היתה כלל זריעה וצמיחה עד ר"ה שבו נברא העולם קטן הוא אדם, לא היה ניכר רצונו יתברך שברא בר"ה של שמיטה הבאה בשביל איסור זריעה בשביעית, רק נימא דלא רצה לברוא אותן עד עכשיו כמו אדם שנברא עתה ביום ו', דאין לשאול מדוע לא קודם, משום הכי עשה אלוקים ככה וברא אותן בשנת השביעית, ולא הוציא אותן מן האדמה כי היכי דלא להני מעשיו,

ולהראות שינוחו וישבתו בשביעית כמו ששבת הוא יתברך, מטעם כי אז יש לארץ שפע קדושה המושפע לה ממרום וגם לפניו יתברך אז במרום חדוה ושמחה, ולכך "והשביעית תשמטנה ונטשתה", ותנוח הקרקע מכל עבודה, דאם תזרע שדך אז איידי דטרודה לפלוט לא בלע שפע קדוש המושפע לה ממרום...

ולדעת רבי יהודה (נדרים סא, א), דס"ל שנת היובל עולה לכאן ולכאן, א"כ נברא העולם בשנה חמישית משמיטה, דוק ותשכח. דהרי שני אלפים שקדמה התורה אשר מאז התחיל הוא יתברך למנות שמיטות ויובלות כלין בשמיטות, ונשארו חמשה שנים. נמצא בשנה החמישית משנות השמיטה נברא העולם, ומעתה לא הוי בהו מיחש כלל. נחלת בנימין (אמסטרדם תמ"ב)

בשבת ושמיטה צריך לשמח את גוף בכדי שהנשמה תוכל לשמוח

כתבתי במקום אחר ביאור משנה (אבות פ"ב מט"ו) 'המלאכה מרובה והפועלים עצלים', דכתב הרמב"ם (פיה"מ מכות פ"ג מי"ז) כי בקיום מצוה אחת בשמחה ובזריזות אז נכללו בה כל המצות, מה שאין כן בהיפך וכו'. וזהו שאמרו המלאכה מרובה - שצריך לקיים כל התרי"ג מצות, על ידי שהפועלים עצלים, והבן... כי עצבות הגוף והחומר מעכב את הנשמה לשמוח בשמחת המצוה, כי הם ב' הפכים כנודע...

ובזה נבוא לביאור הנ"ל, כי תואר הר סיני הוא בחינת אדם המורכב מחומר וצורה שהם ב' הפכים, כי החומר שהוא מצד הקליפה, חומד ומתאוה עושר וכבוד וגאוה שהוא בחינת הר. והנשמה שהיא מצד הקדושה, חומד ומתאווה לדברי קדושה שהוא בחינת סיני...

ובזה יובן "וידבר ה' אל משה בהר סיני". כי בחינת אנשי הדעת המורכב בחומר וצורה שנקרא הר סיני כנ"ל, ועצבות וקליפות החומר מעכב שמחת הנשמה בעשית המצוה. לכך עצה יעוצה "ושבתה הארץ שבת לה'", הכוונה שיעשה נייחא ושביתה לארץ שהוא החומר והגוף לשמוח בשמחה הגשמי, ועל ידי זה תוכל הנשמה לשמוח ברוחני. וזהו שבת לה', כי ב' בחינות אלו צריך לעשותן בשבת, כמו ששמעתי ממורי זלה"ה ביאור פסוק (שמות לא, טז) "ושמרו בני ישראל את השבת", והבן. תולדות יעקב יוסף, בהר

בימות החול ילמד נגלה ובשבת נסתר

בששה ימי החול יש ללמוד בנגלה שנקרא תורת אדם, ובשבת יש ללמוד קבלה שנקרא תורת ה'. וזהו שנאמר "בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה" (תהלים א, ב), וכמו שכתב רבי משה אלשיך בזה. ובזה יובן "שש שנים תזרע שדך", כי ששת ימי חול יהיה שונה ולומד בנגלה שנקרא שדך, ובשנה השביעית,

ר"ל מה ששונה ביום השביעי בשבת, הוא קבלה שהוא תורת ה'. וזהו שנאמר "שדך לא תזרע" וגו', רק "שבת לה'", והבן. שם

שמירתן משפיעה על העולמות העליונים

"שבת לה'", שיהא לה עליה גדולה. ולזה נצטוה האדם לשמור השבת והשמיטה, שעל ידו יתעלו העולמות בעליתם. שהאדם מישראל הוא כולו שמותיו של הקדוש ברוך הוא, שמקומם ואחיזתם של ישראל הוא בה' אחרונה שבשם הקדוש. וזהו (תהלים מו, ט) "אשר שם שמות בארץ", ודרשו רז"ל (ברכות ז, ב) אל תקרא שמות בפת"ח אלא שמות בציר"י, כפשוטו שמות ממש, שהוא כולו שמותיו של הקדוש ברוך הוא. נועם אלימלך, בהר

ששת השנים מתברכות משנת השמיטה הבאה

לכאורה הוא מיותר, דלא הוי ליה למימר אלא כי תבואו אל הארץ שש שנים תזרע שדך וגו' ובשנה השביעית שבת שבתון.

ונראה הרמז בזה, כמו שאמרו בשבת בראשית בזוהר (יתרו פח, א) בפסוק (בראשית ב, ג) "ויברך אלקים את יום השביעי", כיון דלא נחית ביה מזונא מה ברכתיה אשתכח ביה, אלא הכי תני כל ברכאין ביום השביעי תליא, ומההוא יומא מתברכין כל שיתא יומין, להכי אמר הקדוש ברוך הוא למשה בתחילת ירידת המן (שמות טז, ה) "והיה ביום השישי והכינו", שכל השבוע מקבלת השפע מיום השבת של אחריו, ועל זה אמר הכתוב (איוב מא, ג) "מי הקדימני ואשלם", שכל השבוע מקבלת מיום השבת של אחריו, וזהו שאמר הכתוב (שמות כ, ח-ט) "זכור את יום השבת לקדשו ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך", שבזכות יום השבת תצליח במעשה ידיך.

כמו כן בשמיטה הנקראת שבת, ממנה בא השפע לשש שנים שלפניה, והיינו דכתיב (שמות כג, י) "ושש שנים תזרע את ארצך", כי תצליח מעשיך בשביל שביתת שנה השביעית. וכמו שצריך לזכור לקדש יום השבת מיום ראשון, כן היה המצוה שיקבלו עליהם שביתת השמיטה מתחילת ביאתן לארץ, והיינו דכתיב "כי תבואו" וגו', מיד יקבל עליו "ושבתה הארץ שבת לה'". והיינו דכתיב בתר הכי "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה", שבזכות שנת השמיטה יהיה הברכה כל ימות השבוע. פנים יפות, בהר

השומר שבת זוכה לשמור שמיטה

הנה שבת מורה על שבת בראשית, שבת וינפש. ושמיטה מורה על העתיד, שית אלפי שני הוה עלמא וחד חרוב, כדאיתא ברמב"ן (ד"ה שבת לה'). ובזכות שמירת שבת בראשית בכל שבוע זוכה לשמור שבת של שמיטה המרמז לעתיד לבא, כי בזכות שבת בראשית יצו ה' את הברכה בשנה הששית לשלש שנים כול